

PAWEŁ LUBIEWSKI*

KRÓTKA HISTORIA TERRORYZMU

WPROWADZENIE

Terroryzm towarzyszy człowiekowi od tysiącleci. Jest jednym z wielu pejoratywnych zjawisk godzących w bezpieczeństwo. Ma wiele klasyfikacji historycznych. Niektóre do porządkowania sfery historii terroryzmu wykorzystują kryterium epok, spektakularnych aktów terrorystycznych, zmian w motywach kierujących działaniem terrorystów, zakładanych celów czy też wykorzystywanych narzędzi i środków. Wszystkie one są interesujące pod względem poznawczym i utylitar-nym. Służą bowiem wyodrębnieniu faz ewolucji tego zjawiska, co stanowi doskonałą podstawę do obserwacji tendencji jego zmian. To z kolei pozwala snuć prognozy na przyszłość, przygotować przedsięwzięcia organizacyjno-prawne wyprzedzające lub – w mniej korzystnym przypadku – likwidujące skutki działań terrorystycznych.

1. TERRORYZM DO KOŃCA XX WIEKU

Na podstawie analizy dostępnej literatury można uznać, że pierwszym terrorystą w dziejach świata był Herostrates z Efezu, który w 356 r. p.n.e. podpalił świątynię Artemidy, chcąc uzyskać sławę poprzez zniszczenie budowli uważanej przez

---

* Paweł Lubiewski – adiunkt Wydziału Bezpieczeństwa Wewnętrznego Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie; e-mail: pawel.lubiewski@onet.eu.

Greków za jeden z ówczesnych cudów świata¹. Ksenofont, grecki pisarz, historyk, żołnierz, żyjący w latach 431-350 p.n.e., pisał, że w Imperium Rzymskim działały bojówki Izraelitów, które w celu wywołania strachu i paniki dokonywały w miejscach publicznych zabójstw dostojników państwowych. Z drugiej zaś strony rzymscy władcy stosowali banicję, wywłaszczenie i egzekucje, by zniechęcić przeciwników buntujących się wobec ich rządów. Władcy tacy byli okrzyknięci „terrorystami politycznymi”².

W katalogu wczesnych przykładów działań terrorystycznych znaleźć można

[...] praktyki stosowane przez Zelotów, żydowskiej grupy aktywnej podczas rzymskiej okupacji Środkowego Wschodu w I wieku naszej ery. Zeloci (nazwa w tłumaczeniu oznacza – «fanatycznego partyzanta»), których celem byli głównie Rzymianie i Grecy, mordowali Żydów podejrzanych o współpracę z przeciwnikiem. Egzekucje odbywały się w biały dzień, przy wielu świadkach – miała to być wiadomość dla dowódców rzymskich i Żydów kolaborujących z Rzymianami³.

Kolejne przykłady działań terrorystycznych datuje się na XI w. Wówczas

[...] muzułmanie przekłuwali sztyletami tych, którzy nie chcieli uznać Islamu. Sami także oddawali swoje życie, co miało im gwarantować wejście do raju. Dzisiejsi terroryści motywowani kwestiami religijnymi często organizują ataki, o «powodzeniu» których decyduje samobójstwo zamachowca. Tego typu poświęcenie ma bardzo stare korzenie w religiach Wschodu. Składano bowiem ofiary z ludzi Kali – indyjskiej bogini strachu i zniszczenia. Dla porządku powiedzmy jednak, że nie miały one charakteru wymuszenia czegokolwiek na rządzących, a były świadectwem wiary⁴.

W XI w. odnotowuje się też inne przykłady terroryzmu, czego dowodem było

[...] powstanie w Persji około 1090 roku tajnego stowarzyszenia Asasynów [zwanym również Hashishinami – P.L.] i rozpoczęcie działalności Hassan Ben Sabbaha (zwanego «starcem z gór»), którego członkowie, którzy działali w jego sekcie, po odurzaniu się haszyszem mieli za zadanie dokonywać zabójstw na rycerzach krzyżowych. Byli to fanatycy religijni, gotowi, aby walczyć i oddawać życie pod rozkazami swego mistrza. O ich wyczynach zbrodniczych, okrutnych metodach walki wiedziano dość dobrze w ówczesnej Europie⁵.

¹ R. BORKOWSKI. *Konflikty współczesnego świata*. Kraków 2001 s. 120.

² B. WIŚNIEWSKI, P. WARS. *Historia terroryzmu [w:] Terroryzm (Diagnoza, zadania administracji publicznej w przeciwdziałaniu zjawisku)*. Red. nauk. K. Jałoszyński, B. Wiśniewski. Bielsko-Biała 2007 s. 31.

³ *Tamże*.

⁴ *Tamże*.

⁵ *Tamże*.

O znaczeniu ich postępowania świadczą ślady, które dostrzec można w językach europejskich, np. w języku francuskim *assasin*, w języku włoskim *assasino* – słowa te znaczą «morderca»⁶.

Podobne przykłady terroryzmu pojawiają się w kolejnych wiekach. Są one związane m.in. z podbojem ziem przez Mongołów w XII w., czemu towarzyszył terroryzm i ludobójstwo. Wzorce z tego czerpał Iwan Groźny, który w latach 1564-1572 rządził Rusią za pomocą skrajnego terroryzmu, wydzielając z części swoich ziem te, które oddane zostały pod władzę terrorystycznych oddziałów siepaczy⁷.

Sytuacja zmieniła się bardzo od czasów Wielkiej Rewolucji Francuskiej, ponieważ stosowanie

[...] terroru było otwarcie zalecane przez Robespierre'a, jako środek do zachęcenia walczących rewolucjonistów (miało im dawać poczucie siły i władzy oraz utwierdzać w słuszności ich poczynań). [...] Wskutek działań tak zmotywowanych rewolucjonistów zgilotynowano czterdzieści tysięcy osób. Terroryzm zaczął mieć wówczas negatywne konotacje (jakie postrzegamy do dziś). Brytyjski polityk i myśliciel – Edmund Burke – opisując demoniczne wręcz działania francuskich rewolucjonistów, spopularyzował termin terroryzm⁸.

Terroryzm pojawił się znowu w XIX w. za sprawą anarchistów⁹. Uznaje się, że to wówczas, 14 stycznia 1858 r., kiedy usiłowano dokonać zamachu na cesarza Napoleona III, narodził się tzw. terroryzm europejski¹⁰. W drugiej połowie XIX w. doszło do serii zamachów terrorystycznych we Włoszech. W tym też okresie w Hiszpanii działała grupa terrorystyczna „Mano Negra”.

Dokonując analiz i ocen XIX-wiecznego terroryzmu, należy zauważyć, że „[...] anarchizm był nurtem najbliższym terroryzmowi poprzez propagowanie walki z państwem”¹¹. Jego zwolennicy wierzyli, że najlepszym sposobem na osiągnięcie politycznych i społecznych zmian są zamachy i użycie siły wobec osób z kręgów władzy. Tak właśnie zginęło wielu królów, prezydentów, premierów i członków rządów. Pojawienie się politycznych ideologii, takich jak marksizm, stworzyło niebezpieczeństwo „świeckiego” terroryzmu¹². Zamachowcy stosowali terror indywidualny¹³. Włoski rewolucjonista Carlo Pisicane opracował teorię „propagandy

---

⁶ P. WITKOWSKI. *Pojęcie terroryzmu. Cele i metody działań terrorystycznych*. W: *Ochrona osób i mienia. Vademecum*. Lublin 2000 s. 137; M. BORUCKI. *Terroryzm. Zło naszych czasów*. Warszawa 2002 s. 8.

⁷ B. BOLECHÓW. *Terroryzm w świecie podwubiegunowym*. Toruń 2003 s. 16.

⁸ WIŚNIEWSKI, WARS. *Historia terroryzmu* s. 31.

⁹ Szerzej D. DUDA. *Terroryzm islamski*. Kraków 2002 s. 23.

¹⁰ S. PIKULSKI. *Prawne środki zwalczania terroryzmu*. Olsztyn 2000 s. 7.

¹¹ BORUCKI. *Terroryzm* s. 10.

¹² Tłumaczenie własne. <<http://www.cdi.org/friendlyversion/printversion.cfm?documentID=1502>>.

¹³ BORUCKI. *Terroryzm* s. 10.

czynu”, w świetle której „[...] użyteczność terroryzmu skupiała się bardziej na sygnalizowaniu i skierowaniu uwagi opinii publicznej na daną sprawę niż na samym celu ataku”¹⁴.

W XIX w. odnotowano pierwsze zamachy na głowy państw, w których zginęli: prezydent Francji Marie F. Carnot (1894), premier Hiszpanii Antonio C. del Castillo (1897), cesarzowa austriacka Elżbieta Bawarska (1898), król Włoch Humbert I (1900 r.), prezydent Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej William McKinley (1901), premier Hiszpanii José Canalejas (1912), następca tronu Austro-Węgier arcyksiążę Franciszek Ferdynand Habsburg (1914).

Na przełomie XIX i XX w. nastąpił gwałtowny wzrost liczby zamachów terrorystycznych¹⁵.

Do listy najbardziej znanych zamachów [...] zalicza się [...] obfitujące w skutki zabójstwo Cara Aleksandra II 1 marca 1881 roku, który zginął w wyniku rzuczonej bomby przez Polaka I. Hryniewieckiego; zamordowanie w 1887 roku premiera Hiszpanii C. De Castillo oraz zabójstwo w 1894 roku Prezydenta Francji M. F. Carnot’a przez włoskiego anarchistę S. Caserio¹⁶. Był to także czas dokonującej się głębokiej transformacji terroryzmu trwający do pierwszej wojny światowej¹⁷.

Analizując ten okres, trudno nie zauważyć pewnych istotnych zmian dotyczących obiektów zamachów terrorystycznych. Na przełomie przywołanych wcześniejszych wieków dokonywano ataków terrorystycznych skierowanych na urzędników państwowych i społeczeństwo. Nacjonalistyczny ruch ormiański używał działań terrorystycznych do walki z rządem tureckim. Należy zauważyć, że podobną strategię wobec władz Turcji stosowali również Macedończycy.

Po zakończeniu pierwszej wojny światowej w Europie dały znać o sobie nurty nacjonalistyczne, które prowadziły walkę, stosując metody terrorystyczne¹⁸.

Lata trzydzieste ubiegłego wieku były okresem działalności rządów totalitarnych Benito Mussoliniego we Włoszech i Adolfa Hitlera w Niemczech, Józefa Stalina w Rosji, które traktowały terror jako formę rządzenia. Pomocne im w tym były istniejące formacje (Czarne Koszule we Włoszech; SA w Niemczech; policja polityczna w Rosji), które siejąc strach i grozę, terroryzowały całe społeczeństwo, a przede wszystkim prześladowały opozycję polityczną.

¹⁴ WIŚNIEWSKI, WARS. *Historia terroryzmu* s. 32.

¹⁵ PIKULSKI. *Prawne środki zwalczania terroryzmu* s. 7-8.

¹⁶ BORUCKI. *Terroryzm* s. 10.

¹⁷ WIŚNIEWSKI, WARS. *Historia terroryzmu* s. 32.

¹⁸ A. CIUPIŃSKI, M. ZAJĄC. *Wybrane problemy walki z terroryzmem międzynarodowym*. Warszawa 2003 s. 32.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej powstające ruchy dekolonizacyjne i narodowyzwoleńcze nasiliły swą działalność, stosując jako jedną z metod działania terrorystyczne¹⁹.

Na działania terrorystyczne miał i ma wpływ postęp techniczny, który zwiększa możliwości sprawców ataków terrorystycznych. Wiązało się to przede wszystkim ze zmianą obiektów zamachów. Stały się nimi np. środki komunikacji²⁰.

Jednymi z pierwszych «nowatorskich ugrupowań terrorystycznych» były między innymi: organizacja cypryjskich Greków EOKA, żydowska IZL i algierska FLN. Organizacje te walczyły przede wszystkim o dekolonizację terytoriów, które były kontrolowane przez inne państwa posiadające miażdżącą przewagę militarną. Prowadzona przez te ugrupowania działalność w konsekwencji doprowadziła do wycofania wojsk przez niektóre państwa europejskie [...]. W podobnych okolicznościach pod koniec lat pięćdziesiątych na jednej z hiszpańskich prowincji w Baskonii powstała tajna organizacja terrorystyczna o podłożu separatystycznym i etniczno-nacjonalistycznym²¹. Była to grupa o nazwie Kraj Basków i Niepodległość (*Euskadi Ta Askatasuna* – ETA). Walczyła ona o niepodległość i socjalizm dla regionu baskijskiego. Od samego początku podzielona jest na dwa nurty: pierwszy – niepodległościowy; drugi – umiarkowany, opowiadający się za autonomią²². Jednocześnie działacze ETA określili własną organizację, jako patriotyczną oraz bezwyznaniową²³.

Kolejna fala terroryzmu pojawiła się również w Palestynie, gdzie Arabowie i Żydzi stosowali terror jako metodę rozwiązywania konfliktu²⁴. Już na początku lat 70. XX stulecia palestyński terroryzm, stosowany do rozwiązywania konfliktu w relacji Palestyńczycy – Żydzi, przybrał charakter terroryzmu międzynarodowego, co sprawiło, że terroryści mogli zaatakować dowolny cel na całym świecie.

Uznani eksperci z zakresu terroryzmu i przestępczości zorganizowanej

[...] wskazują rok 1968, jako datę stanowiącą początek obecnie istniejącego terroryzmu. Był to okres, kiedy to przede wszystkim na terenie Europy wystąpiły burzliwe wydarzenia i niepokoje społeczne. Wtedy to miała miejsce Praska Wiosna, zamieszki studenckie w Belgradzie czy wydarzenia marcowe w Warszawie. Ich etiologia była bardzo zróżnicowana, jednak stała się bardzo dobrą pożywką dla powstających nurtów anarchistyczno-lewackich. Z nich to właśnie wywodziły się europejskie ugrupowania terrorystyczne jak niemiecka Frakcja Czerwonej Armii, włoskie Czerwone Brygady czy francuska Akcja

¹⁹ WIŚNIEWSKI, WARS. *Historia terroryzmu* s. 32.

²⁰ W 1930 r. doszło do pierwszego porwania samolotu przez kilku peruwiańskich terrorystów, którzy chcieli w ten sposób nielegalnie przekroczyć granicę Peru.

²¹ M. KUCZYŃSKI. *Krwawiąca Europa. Konflikty zbrojne i punkty zapalne w latach 1999-2000. Tło historyczne i stan obecny*. Warszawa 2001 s. 343.

²² BORUCKI. *Terroryzm* s. 48.

²³ WIŚNIEWSKI, WARS. *Historia terroryzmu* s. 32.

²⁴ BORKOWSKI. *Konflikty współczesnego świata* s. 125.

Bezpośrednia. Był to też czas, kiedy szeregi studentów zasilaly struktury organizacji terrorystycznych. Osoby, które miały lewicowe poglądy, uważały terrorystów za ludzi działających w «słusznej sprawie»²⁵. Szerzony sprzeciw wobec państwa był najbardziej upowszechniany wśród inteligencji i młodzieży. Zaczęto także porównywać istniejące wówczas systemy społeczne z utopijnymi wizjami marksizmu²⁶. Był to również rok wystąpienia zmiany jakościowej terroryzmu²⁷.

23 lipca 1968 r. po raz kolejny, ale pierwszy z takim rozgłosem, porwano samolot należący do izraelskich linii lotniczych El-Al²⁸, który z porwaczami na pokładzie wylądował w Algierii na lotnisku w Dar-al-Bayda.

W ramach prowadzonych długich negocjacji, porywacze uwolnili dwudziestu trzech zakładników, w zamian za co władze Izraela zwolniły z więzień szesnastu Arabów oskarżonych o udział w ruchu narodowo-wyzwoleńczym.

Wydarzenie to wpłynęło na późniejszą strategię stosowaną przez ugrupowania terrorystyczne. Zaczęło się zmieniać oblicze terroryzmu. Oprócz głoszonych idei narodowo-wyzwoleńczych i nacjonalistycznych, do głosu zaczął dochodzić także fanatyzm religijny cechujący się bezwzględnością, determinacją i poświęcaniem się dla sprawy²⁹.

Konkludując, należy stwierdzić, że z chwilą wybuchu rewolucji islamskiej w Iranie oraz z inwazji ZSRR na Afganistan rozpoczęła się kolejna fala terroryzmu.

2. TERRORYZM PRZEŁOMU XX I XXI WIEKU

Kształtowanie się współczesnego terroryzmu dostrzegane jest u schyłku XIX i na początku XX w. U źródła tych zmian, jak zauważają Kuba Jałoszyński i Sławomir Zalewski, leży „[...] głębokie przeobrażenia społeczne i ekonomiczne (powstanie kapitalizmu), rozwój nauki i techniki, wyodrębnienie warstw i klas społecznych”³⁰. Zdaniem przywołanych autorów ówczesny terroryzm przyjął „[...] formę walki z klasami uprzywilejowanymi”³¹. Brunon Hołyst proponuje nawet, by źródłem

²⁵ B. KACPER. *Demokracja. Terroryzm i polityka radykalna*. Szczytno 1999 s. 86.

²⁶ W. GROTOVICZ. *Terroryzm w Europie Zachodniej w imię narodu i lepszej sprawy*. Warszawa 2000 s. 14.

²⁷ WIŚNIEWSKI, WARS. *Historia terroryzmu* s. 34.

²⁸ K. KAROLCZAK. *Encyklopedia terroryzmu*. Warszawa 1995 s. 109.

²⁹ WIŚNIEWSKI, WARS. *Historia terroryzmu* s. 34.

³⁰ K. JAŁOSZYŃSKI, S. ZALEWSKI. *Organy administracji rządowej wobec zagrożeń terrorystycznych. Służby specjalne wobec terroru*. Bielsko-Biała 2009 s. 7.

³¹ *Tamże*.

[...] antypaństwowego terroryzmu poszukiwać w idei i przebiegu rewolucji francuskiej (XVIII w.), która to rozbudzić miała w ówczesnej Europie nastroje antymonarchistyczne w kierunku demokratycznych³².

Jak dostrzega Bruce Hoffman, idea przyświecająca francuskim rewolucjonistom, ukierunkowana na „[...] stworzenie «nowego i lepszego społeczeństwa» w miejsce zasadniczo skorumpowanego i niedemokratycznego systemu politycznego” oraz retoryka Robespierre’a „[...] zapowiada niemal o dwa stulecia późniejsze komunikaty takich grup jak Frakcja Czerwonej Armii w Niemczech, czy Włoskie Czerwone Brygady”³³.

Zatem pierwotnie współczesny terroryzm wiązał się ściśle z ideami demokracji, co wydaje się ironią, zauważywszy na obecne zagrożenia, jakie niesie on ze sobą dla tej demokracji.

W związku z zachodzącymi zmianami dotyczącymi zapewnienia bezpieczeństwa państwom czy regionom świata, również terroryzm ulega ciągłym przeobrażeniom. Z tych powodów pod koniec ubiegłego wieku (1986 r.) zostało wprowadzone pojęcie „nowego terroryzmu”³⁴. Jego twórcami są badacze z Institute for the Study of Conflict, którzy wskazywali na ruchy religijne sięgające po działania terrorystyczne. Stwierdzali przy tym jednocześnie, że motywacja religijna nadaje nowy wymiar działaniom terrorystycznym. Koncepcja, o której mowa, została jednak w pełni opracowana na przełomie XX i XXI w.

Koncepcja nowego terroryzmu zakłada pojawienie się nowych oraz nieznanych wcześniej lub występujących jedynie sporadycznie cech organizacji terrorystycznych, stwarzających znacznie większe zagrożenia dla społeczności międzynarodowej³⁵.

Współczesny terroryzm zagrażający kontynentowi europejskiemu, którego głównym źródłem jest fundamentalizm islamski, postrzegany jest jako poważne zagrożenie także dla Polski. Czynniki urealnijającymi to ryzyko są przede wszystkim: udział Polski w kampanii antyterrorystycznej w kontekście politycznym i militarnym (udział polskich sił zbrojnych w misjach w Afganistanie i Iraku), strategiczne partnerstwo z USA (w tym otwarcie się na stacjonowanie amerykańskich żołnierzy w Polsce), partnerskie relacje z Izraelem oraz prozachodnia polityka Polski (w tym aktywne członkostwo w NATO). Dodać należy, że w komunikatach płynących ze strony ISIS (tzw. Państwo Islamskie) Polskę określono jako przeciwnika islamu. Nie są rzadkością opinie ekspertów do spraw terroryzmu, którzy uważają, że wystąpienie w naszym kraju zdarzenia o charakterze

³² B. HOŁYST. *Terroryzm*. T. 1. Warszawa 2011 s. 69.

³³ B. HOFFMAN. *Oblicza terroryzmu*. Warszawa 2001 s. 14-15.

³⁴ Szerzej T.R. ALEKSANDROWICZ. *Nowy terroryzm*. W: *Współczesne zagrożenia terroryzmem oraz metody działań antyterrorystycznych*. Red. J. Szafranski. Szczytno 2007 s. 52-53.

³⁵ *Tamże* s. 33.

terrorystycznym jest, niestety, jedynie kwestią czasu. Trwające dyskusje dotyczą raczej poziomu aktualnego ryzyka jego wystąpienia niż jego istnienia w ogóle.

Nie można także zapominać, że współczesny ekstremizm ma nie tylko wymiar islamski, choć ten jest najbardziej odczuwalny. Wiele państw europejskich styka się z problemem krajowych środowisk ekstremistycznych. Środowiska te charakteryzuje dążenie do radykalnych zmian zaprowadzonych za pomocą skrajnych środków o charakterze terrorystycznym, czego Europa Zachodnia była świadkiem przez ostatnie kilkadziesiąt lat. W Polsce do tej pory nie zidentyfikowano krajowych organizacji terrorystycznych, jednak organizacje propagujące skrajne idee są coraz bardziej zauważalne. Ostatnimi laty miały miejsce zdarzenia o charakterze ekstremistycznym, których autorami były osoby niezrzeszone we wspomnianych organizacjach. O tym, że ten obszar zagrożeń jest w Polsce realny, świadczą chociażby niedawne wydarzenia, takie jak zabójstwo na tle politycznym z udziałem Ryszarda Cyby w biurze poselskim PiS w Łodzi (2010) oraz planowanie zamachu na najwyższe organy władzy w Polsce przez Brunona Kwietnia (2012).

Terroryzm w toku ewolucji doskonalił i nadal doskonali swoje metody oraz przybiera coraz bardziej drastyczne formy oddziaływania. Na arenie międzynarodowej obserwuje się zmniejszenie ryzyka wybuchu konfliktu konwencjonalnego o znacznej skali. To, co do tej pory wydawało się najpoważniejszym zagrożeniem (wojny), zastępowane zostaje przez zagrożenia generowane przez podmioty niepaństwowe, a przede wszystkim międzynarodową przestępczość i ugrupowania terrorystyczne, definiowane jako zagrożenia asymetryczne. Odnoszą się one do podmiotów o stosunkowo niedużym potencjale, którego skuteczność zwiększana jest poprzez właściwe zastosowanie sił i środków wobec silniejszego przeciwnika. W tego typu walce wykorzystywane są słabe strony pozornie silniejszego przeciwnika, ograniczające możliwości wykorzystania jego możliwości. Jak twierdzi Stanisław Koziej „[...] istotą działań asymetrycznych jest wciąganie przeciwnika w obszary nieznane, wykorzystywanie jego siły przeciw niemu, a jego słabości, jako własnej siły”³⁶. Ugrupowania terrorystyczne nie dążą do konfrontacji z siłami państw zachodnich, natomiast coraz skuteczniej wynajdują słabe strony strategii obrony, jak i słabe strony systemu demokratycznego, potęgę mediów oraz technologiczny dorobek kultury Zachodu, by boleśnie uderzyć w nieoczekiwanym miejscu i czasie, w sposób trudny do przewidzenia. Ataki ze strony ugrupowań terrorystycznych nie noszą już cech walki partyzanckiej.

Bez wątplenia na ewolucję działań ugrupowań terrorystycznych wpływ mają zarówno globalizacja działalności przestępczej, jak i globalny obrót finansowy czy też współczesne techniki błyskawicznej wymiany informacji. Między innymi te czynniki zapewniają coraz większą stabilność struktur terrorystycznych, stanowiąc

---

³⁶ S. KOZIEJ. *Między piekłem a rajem. Szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku*. Toruń 2006 s. 178.

dla nich także swoistego rodzaju bufor chroniący przed oddziaływaniem organów ścigania. To także jedna z głównych przyczyn ogniskowania się aktywności terrorystycznej na terenach zurbanizowanych. Aglomeracje miejskie gromadzą na małej przestrzeni znaczną populację ludzi, tu koncentrują się także instytucje polityczne, finansowe, informacyjne, w tym media. Tu skupia się infrastruktura krytyczna oraz inne ważne dla funkcjonowania państwa ośrodki. Środowiska miejskie charakteryzuje ponadto powszechna anonimowość, niezwykle sprzyjająca przygotowaniom i przeprowadzeniu ataków. Jedną z charakterystycznych cech terroryzmu jest brak wyraźnych sygnałów ostrzegawczych o możliwości wystąpienia ataku. Połączenie jej z anonimowością miast krytycznie ogranicza możliwości przeciwdziałania temu zagrożeniu.

Coraz szybciej terroryzm, z którym mamy do czynienia w naszym kręgu cywilizacyjnym, staje się indywidualny. Zarządzanie takimi strukturami odchodzi od hierarchiczności na rzecz sieciowości. Jak słusznie zauważa Maciej A. Kędziński

[...] wzajemne «uczenie się» organizacji terrorystycznych i kryminalnych doprowadziło do wykreowania takich struktur, w których poszczególne elementy organizacyjne stają się bardziej anonimowe, a utrata jednego z węzłów nie destabilizuje całości organizacji. Pozwala to na dalsze skuteczne realizowanie wyznaczonego celu przestępczego. Przy tego typu konstrukcjach funkcjonowanie organizacji nie wymaga stałej aktywności przywództwa i prowadzenia bieżącego nadzoru nad wykonawstwem³⁷.

Ten kierunek ewolucji współczesnych organizacji terrorystycznych zdaje się być niezwykle poważnym problemem w kontekście przeciwstawiania się im. Tomasz Aleksandrowicz wprost stwierdza, że

[...] powstawanie sieciowych organizacji terrorystycznych [...] powoduje konieczność zmiany strategii antyterrorystycznej. Zwalczanie organizacji sieciowej za pomocą metod stosowanych przez klasyczne struktury hierarchiczne to zadanie niezwykle skomplikowane, a kto wie, czy w ogóle wykonalne³⁸.

W niniejszej pracy nie sposób pominąć źródeł współczesnych konfliktów, wśród których terroryzm, niestety, również zagościł. Konflikty końca XX i początku XXI w. mają swoje źródło w ścieraniu się kultur cywilizacyjnych, a nie ideologicznych czy też ekonomicznych³⁹. W literaturze dotyczącej przedmiotu

---

³⁷ A.M. KĘDZIŃSKI. *Sieciowość współczesnych organizacji przestępczych funkcjonujących w obszarze przestępczości zorganizowanej i terroryzmu*. „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014 nr 10 s. 75.

³⁸ T.R. ALEKSANDROWICZ. *Terroryzm międzynarodowy*. Warszawa 2008 s. 35.

³⁹ K. JAŁOSZYŃSKI. *Koncepcja współczesnych działań antyterrorystycznych*. Warszawa 2003 s. 97.

rozważań wyodrębnia się fazy historycznego rozwoju konfliktów odciskających swoje piętno na współczesności, a dotyczących odpowiednio⁴⁰:

- konfliktów pomiędzy suwerenami i wasalami, które oparte były na osobistej rywalizacji o poszerzanie swoich włości oraz uzyskanie ekonomicznych (finansowych) korzyści;
- rewolucji francuskiej – związane z nią wydarzenia dały początek „wojen ludu” i spowodowały koniec „wojen królów”, co spowodowało wzrost poziomu nacjonalizmów;
- rewolucji komunistycznej w carskiej Rosji, której podłoże miało charakter wyłącznie ideologiczny;
- II wojny światowej, po której faszyzm został wyeliminowany, a ideologiczne podłoże konfliktu ograniczone zostało do walki pomiędzy komunizmem a demokratycznym liberalizmem;
- „zimnej wojny”, mającej swój wyraz w konflikcie Wschód – Zachód;
- okresu po upadku muru berlińskiego po czasy współczesne, których cechą charakterystyczną jest konflikt cywilizacji.

Wszystkie wymienione powyżej fazy miały wspólne cechy, takie jak stosowanie przemocy, gwałtu i okrucieństwo. Przeprowadzone analizy pozwalają dziś na wyodrębnienie kolejnej fazy, będącej połączeniem ostatnich dwóch wymienionych powyżej, czego przejawem jest zespolenie skutków ścierania się cywilizacji i dążenie Rosji do odzyskania supremacji na arenie międzynarodowej.

PODSUMOWANIE

Terroryzm jawi się jako zagrożenie niezwykle trudne do wykrycia i neutralizacji. Jego zwolennicy nie działają szablonowo, w wielu sytuacjach odступują od dotychczasowych doświadczeń na rzecz rozwiązań nowych, nieoczekiwanych. Nakładając na to sieciowość funkcjonowania struktur terrorystycznych, kreuje się obraz przeciwnika niezwykle niebezpiecznego, bo niewidocznego i nieprzewidywalnego w swych działaniach. Podmiotem, który ma stawić czoła tym zagrożeniom, jest państwo. To przed nim, w ramach umowy społecznej, postawione zostało zadanie zapewnienia bezpieczeństwa jego obywatelom. W tym miejscu należy postawić pytanie: jaką strategię przeciwdziałania terroryzmowi powinno wdrożyć państwo, aby skutecznie realizować jedno z najważniejszych zobowiązań wobec swoich obywateli? Odpowiedź nie jest łatwa. Można pokusić się o stwierdzenie, że do tej pory nie wypracowano na świecie na tyle skutecznej strategii, by mówić o zażegnaniu problemu terroryzmu.

⁴⁰ S. SHAY. *Cultural Terrorism and the Clash of Civilizations*. W: *ICT Papers on Terrorism*. The International Policy Institute for Counter-Terrorism. Jerusalem, Israel 2002 s. 72.

A BRIEF HISTORY OF TERRORISM

S u m m a r y

Documented facts about terrorism go back to the times before the beginnings of our era. Unfortunately, they accompany human life continuously to the present day. Over the years, the tools used by terrorists have been changing, but the motives and goals of their operation as well as the “centres of global terrorism” have not changed. Many mechanisms appearing in the past allow us to perceive certain regularities in development of the terrorism, and thus effectively oppose it in hazardous conditions.

Tłum. Jarosław Sempryk

Słowa kluczowe: terror, terroryzm, przemoc, walka, państwo, obrona.

Key words: terror, terrorism, violence, fight, state, defence.